

Izhaja
dvakrat na
mesec 1. in 15. dne
na celi poli.

ZORA

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 10.

V Mariboru, 15. maja 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Roparjeva ljubica.

(Spomin iz vojaškega življenja, spisal Andrejčekov Jože.)

Vročje je pripekalo solnce sv. Petra in Pavla dan. —

Po komarniških ulicah se je valil prah za vsakim vozom ali večo množico ljudi, da nij bilo moč streljaj daleč videti. Dá, prijatelj, v Komarnu je prahú na kupe, kedar posije božje solnce, ko pa dež pomoči, je pa blata, da ga jedva gaziš, kajti tukaj mestna gosposka néma pometačev, ki bi snažili ulice, a če je kedaj kje kaka ulica pometena, imajo se naši Komarničani zahvaliti zgolj dobrotljivosti vetrovi, ki odnaša prah na pustino.

Denes je praznik katoličanov, in akoravno so Komarniški prebivalci vsakovrstne vere, imajo vendar vsi radi praznik, da nekoliko pohajkovojo, popivajo in plešó: „čardaš“. — Preko dolzega mosta pomičejo se ljudje trumoma na prijazni otočič sredi Donave, edino hladno sprehajališče o vročih poletnih dnevih; stari in mladi, gosposki in kmetski tekajo sem i tja, največ pa je mej njimi vojakov. Vidiš ga tam, kako moško stopa rujavolici prostak od vzníštva! Takój se mu vidi na obrazu, da je ciganske rodovine. Široke rudeče hlače imá, kot kak turški baša, na glavi rudečo čepico s peresom, na čevljih velike ostroge, še večja pa je njegova temno višnjeva suknja, v katero bi lahko spravil dva, — kaj hoče, nij bila njemu umerjena. . . . Pohabljena njegova hoja znači, da je več na konji, nego na tleh, pri vsej tej svoji neukretnosti pa vendar puši dolgo smodko, za katero je dal poslednji groš, ki si ga je bil

prihranil črez teden. In kako je pri tem srečen! — In na otoku, to ti je gibanje! Ves Komarniški svet je tukaj, zvlasti kar se tiče lepega spola. Pred kapelico, ki stoji ob potu čisto skrita mej kostanjevi drevesi, klečè stare ženice ter se križajo in molijo, mlade gospodičine in gospodje pa raje sedé za kapelico na klopeh v senci, ter se pogovarjajo o zabavah in eden drugemu poklóno delajo. Dá, ta kraj služi kakor navlašč v rendez-vous komarniškim lepoticam. Ta prijetni otočič, edino sprehajališče komarniško, pa je vendar tako zanemarjen, da se bogú usmili. Raznotero sadje, ki je spomladi tako krasno cvetelo ter obetalo bogati sad, je vse golo, kakor po zimi. Vse gomazi po drevji samih gosencev in človek se jedva sproti trebi, in pobira mrčese raz sebe, ako se todi sprehaha.

Pa dovolj o tem, moj namen nij ostati na otoku ter ga opisovati.

Ravno sem se bil vsedel na klopico k staremu Židu, ki je pušil tobak in ves zamaknjen zrl na drugo stran vode v mesto; — gotovo je premišljeval, kako bi naredil kak dober „gšaft“, zato ga nijsem hotel môtiti, — ko pride po stezi sém moj prijatelj Aleksij.

„Pojdi, greva v Stari Senj!“ veli mi.

Jaz sem bil takoj pri volji in odpraviva se mimo kolodvora skozi Novi Senj proti Staremu Senju, kljubu vsej vročini.

Stari Senj je dobro uro od Komarna ob cesti, ki drži v Budo. Vže od daleč vabi prijazna vaš kraj Donave z belo cerkvico človeka iz pustega zidovja trdnjave, in kdor mora celi teden dihati zaduhli zrak po kasematah, ta gotovo

rad gre v nedeljo ali praznik ven pod milo nebó na prosto, kjer veje čista sapa. Tako se je go-dilo tudi meni in mojemu tovarišu, in bila sva vsa srečna, ko sva imela za seboj črno zidovje. Mahnila sva jo kar preko puste ob Donavi, in suha trava se je drobila pod najinimi stopinjami.

Črez dobro uro bila sva v Starem Senju, na kraji najinega potovanja. —

Čul sem večkrat, da je v Starem Senju, mnogo slovanskih starin, pa jaz nissem nikedar kaj enacega zapazil, bodi si, ker sem se ondukaj vselej premalo časa mudil, razven tega pa je on-dotni župnik strašen madjaron ter mi še odgovora nij hotel dati, ko sem ga nekedaj o tej stvari po-baral. Bog mu daj dobro, jaz mu odpustim, saj ne vé kaj dela!

Iz radovednosti stopiva v cerkev. Same žen-ske so bile v njej, ki so na glas molile, kakor se mi je zdélo, ogerske litanije, ker pa mi dva nij-sva znala po ogerski ž njimi moliti, šla sva zo-pet ven. Edino, kar me je v cerkvi zanimivalo, bila je za durmi lepa stara slika Krista na križu z nemškim napisom spodaj. Jaz sem se čudil, da madjaronski župnik vže nij dal izbrisati nemškega napisa ter ga nadomestiti z magjarskim, ali pa celó nemškega Krista popolnoma iz cer-kve odpraviti.

Drugostran cerkve je kréma. Midva si vse-deva zunaj, da ne rečem na vrt, kajti samo dve akaciji ste nama delali senco, izmej katerih je bil enej vže vihar vrh odlomil ter je samo nekaj vej še prostirala nad najino mizo. Res prijetno je sedeti ob vročem dnevu v hladni sencí, zvlásti pa pri kozarcu dobrega vína, in tega nama nij manj-kalo, ker krčmar je imel res izvrstno vino.

Moléc sediva nekaj časa. Moj tovariš je iz-vlekel iz žepa pipo, brez katere nij šel nikedar nikamor, ter napravljajl tobak, jaz pa sem zrl proti cerkvi, kjer je vzidanih v steno vse polno krogel od najmanjše óblice do največe šestdeset-liberne bombe; spominek še na leto 1848., kate-rega ima naš župnik gotovo bolj v čislih, nego vse svetnike v oltarji, katerim vže tu pa tam manjka kake roke, in sv. duhu na prižnici celó repa, kakor da bi se bil ravno mavsál.

Sredi ceste je igrala vaška deca neko igro, ki je jako podobna našej „svinki“, katero smo včasih na paši s takim veseljem bili, — zadaj za krémo pa je bilo keglíšče, kjer se je zabavljala odraščena mladež. —

Za Peščenim hribom je jelo solnce vže lezti v zatón in krasno so zlatili njegovi žarki široko

Donavo, po katerej je ravno priplaval parobrod ter votlo žvižgal približevaje se postaji.

Iz bližne hiše — menda je cerkovnikova — pride raztrgana umazana ženska črnih las, ki so jej nepočesani viseli po tilniku in ramah. U roci je imela prižgano svetilnico, je obesila na visok ka-menit steber kraj ceste, vrh katerega je podoba sv. Trojice vsled starosti i večkratne mokrote vže vsa z mahom obraščena, tako da imá bog oče vso zeleno brado. Ko je svoje delo opravila, pride naravnost k nama pred gostilnico, vzame spred mojemu tovariša polni kozarec, ter ga na en dušek izprazni, potem pa odide v sobo, menim da še k drugim pivcem pobirat svojo bero.

Ženska je bila vže priletna, a kolikor se je dalo spoznati iz velega obličja, morala je biti nekđaj lepa.

Blizo naju je sedel star mož sivih las ves čas tiho ter zamišljeno vrtil napolprazno kupico v roci. Ko se midva začneva o tej čudni ženski meniti, približa se nama, ter jame tako-le pripo-vedavati. „Kaj ne da, vojaka, vidva se čudita tej ženski? Dá, res je čudna, a še bolj čudno je njeno življenje. Jaz jo poznam vže od mladih nog, bil sem še mladenič, ko je ona začela pr-vokrat fante čislat. Ako vama je všedše, pa va-ma povem vso dogodbo, — vojaki včasih radi poslušajo take reči.“ —

Midva rada pritrdiva zgovornemu starcu, a ta nadaljuje tako-le:

„Tam-le doli v Nesmilu, poldrugo uro od tod, so živeli moji roditelji ter imeli lep vinograd in zraven tudi nekaj poljá. Jaz sem hodil v šolo v Ostregonu, ker so želeli moji starši, da bi bil duhoven, posebno moj ranjki ujec, ki me je v šo-lah tudi izdrževal, — pa saj veste kako je, bil sem mladenič preveč živ, poln muh, a tako so šle vse želje starišev po vodi. Pa da o glavnej reči dalje pripovedam. Nam nasproti v majheni bajtici je stanovala stara ženica sè svojo edino hčerko Marto. Imela nij nič zemljišča pa tudi hiša nij bila njena, temveč nekega žida, kateremu je plačevala vsako leto nekaj ranjšev stanovščine. Preživeli ste se sè šivanjem, pletenjem jerbbasev, po leti pa ste hodile delat v vinograde.“

Jaz sem tedaj hodil domu na počitnice, a čeravno je ranjki ujec roditeljem vedno naročeval, naj pazijo na to, da ne bodem preveč pohajal po vasi, temveč se držal bolje knjig, sem vendar malo maral za vse to, in če sem le mogel, sem vrgel svojé latinske klasike v kot, ter jo pobral v vinograde, kjer je bilo zame res rajsko živ-ljenje.

O našej sosedi pripovedali so ljudje čudne reči. Rekli so, da je Ciganka, katero so pustili njeni tovariši tukaj, ker se jim je bila izneverila, — da je čarovnica, in še več enacega. Jaz sem se v res izogibal hiše in strah me je bilo, ko sem videl zvečer laziti krog ogle staro suho dolgo-peto baburo zavito v rujavo halo, pa ko sem pozneje prišel v višje šole, ter se mi je pamet nekoliko razširila, nissem temu več verjel, zlasti pa, ker je bila Marta, hči naše sosede, jako krasno dekle. Čarovnica, pa krasna hči, to se nikakor nij vjemalo. In Marta je bila krasna, tako krasna da še nikedar nissem videl tako krasnega dekleta niti v Ostrogonu niti v Pešti. Tako vitko je bila kakor srnica, in njene oči, ah! te so bile zape-ljive; kogar je ona pogledala — potem z bogom srčni mir!

Tudi mene jo očarala z enim samim smeh-ljajem neko nedeljo popoldne, ko sem šel mimo njenega okna. Jaz sem obstal, kakor priraščen, ona pa je na mah izginila izpred okna. Potem sem pogosto pohajkoval mimo njenega okna, ke-dar me nihče domačih nij videl, pa nič več se mi nij povzdignila od svojega šivanja.

Takrat sem postal tudi pesnik, kakor vsak mlad dijak, ki je zaljubljen. Vse pesni, v katere sem izlival svojo ljubezen, bile so posvečene njej; in nij ga imela uda niti lasú na glavi, da ne bi ga bil vže opeval. Kamor sem le mogel, sem za-pisal njeno ime, ter ga vrezal celó v deblo stare lipe v našem vinogradu, kamor sem hodil sedet vsako jutro. Takó nori mladost, a vendar so oni časi bili najsrečnejši, ako se pozneje nazaj spo-minjamo. — Za knjige mi ni bilo odslej več mar, moja edina knjiga bila je Marta, in sè strahom sem pričakoval konec meseca, ko bode treba zo-pet nazaj v mesto. Postal sem zamišljen, ves upadel, in ranjco mater je jelo zeló skrbeti, mis-lečo da boleham. Hoteli so poklicati zdravnika, pa jaz sem se ga branil rekoč: da se zdravega po-čutim.

Neko nedeljo pride ujec, in mati mu po-tožijo v skrbéh mojo nenadno spremembo. Ujec me opazuje, zmajuje z glavo, potem pa vzeme kakor po naključbi v roko mojo na mizi ležečo knjigo. V roko mu pride košček papirja, s ka-terim je bila zaznamovana stran. — Radovedno čita sè svinčnikom zapisane vrstice na njem, — obraz se mu zmračí, pogleda me nekako po-menljivo, potem pa zvije papir, ter ga vtakne v žep, meni pa pravi: „Lajoš, ti moraš takój v mesto in odsle ne bodeš hodil več domóv na počit-nice“. —

Meni je prihajalo gorko slišati to ostro uj-čevo sodbo, mati pa so začudeni gledali, nevedoč kaj to pomeni. —

Ujec je drugo jutro zopet odšel v mesto, in le moja še ne dodelana atila me je rešila, da nissem moral tudi ž njim, — zató je pa naročil staršem, naj me ne puščajo samega okrog poha-jati ter naj pazijo na to, da se bodem ostreje s knjigami pečal. —

Teden pozneje je bila trgatev.

Vže zgodaj rano me je izbudilo iz spanja streljanje in veseli vrisk. Naši so bili vže vsi v vinogradu, razvè matere, ki so domá pripravljali kosilo.

Po zajuterku se tudi jaz odpravim v vino-grad, kajti čas trgatve bil mi je vselej najljubši o počitnicah. Svojega ideala, svoje Marte vže tri dni nissem videl, akoravno sem hodil pogosto pod njeno okno, zlasti proti večeru. Ta dan pa ste bili mati in hči v sosedovem vinogradu, ki je bil tik našega, ter ste ondi pomagale pri trgatvi. Lju-dje so ji radi najemali, ker ste bili pridni, ako-ravno se nihče nij pečal ž njima držeč vsak se trdno svoje prazne vere.

Jaz sem skrivoma opazoval zalo Marto, ka-ko je pridno nabirala grozdje v svojo košaro kraj matere, mej tem ko so se hlapeci šalili na drugej strani z deklami. Lepe Marte pa nihče nij po-gledal, niti se jej približal, kakor da bi bila okužena. Meni je to globoko seglo v sree, na ti-hem sem preklinjal grde vraže, ki so tako vko-reninjene v ljudstvu, in zarad katerih morajo ne-dolžne osebe trpeti sovraštvo in zaničevanje.

Po časi se približam plotu, ki je ločil naš vinograd od sosedovega. Ondi so rastle breskve polne najlepšega sadú in velik oreh je obsen-čeval sè svojimi vejami majheno tratinico, kjer so delavci navadno južinali. Blizo onega oreha je trgala grozdje Marta sè svojo materjo.

Uren skok črez plot, par korakov, — in stal sem pred svojim idealom. Začudena me po-gleda deklica sè svojimi zalimi očmi, zdelo se mi je, da so bile rosne. Jaz ne vém kaj sem tedaj vse govoril, to vém, da sem bil ves zmešan, ka-kor sploh vsakateri, ki prvokrat razodevije svoje srčna čutila svojeje izvoljeneje.

Mati njena se je nekoliko oddaljila, in to je bilo za me kakor da bi navlašč storila. Sedaj sem jej lahko odkril svoje bolečine — in ona? — ona se mi je prijazno smehljala, kakor se smeje mati otroku, kedar jej blebeče kaj abotnega.

„Kaj hočeš z vsem tem? pravi mi končno. „Ti bodeš duhoven, tedaj se ne spodobi, da se

pečaš z dekleti; razvè tega veš kedó sem, — bog varuj, ko bi te tvoji starši tu zapazili. — Pojdi raji.“

„Nikamor prej, dokler mi ne povéš, če me ljubiš“, pravim jaz.

Marta pa se je sméjala, kakor prej; ničesar nij rekla, ter dalje nabirala grozdje v svojo košaro.

Jaz sem jo dolgo gledal molčé in jelo se mi je dozdevati, ko da bi ta ženska res imela nekaj nenavadnega v svojem obnašanji, tako da bi bil končno skoraj verjel, kar so pravili ljudjé. Njeni pomenljivi, skoraj bi rekel zaničljivi smeh me je huje zbadal, nego njena molčečnost, zopet sem se splazil črez plot nazaj v naš vinograd in ves prvešnji up, kako bodem triumfoval, šel je po vodi. Kak Anglež v svojem spleenu bil bi se morda ustrelil, kak Dunajčan skočil v valove Donave, kak vročekrvni Italijan morda sebe in svojo trdosrčno ljúbimko končál, jaz pa sem se ves poparjen vsedel na bližno mejo ter jel povživati breskve, ki sem jih bil mej potjo natrgel. Martina trdosrčnost me je bolje jezila, nego žalila, prvokrat sem priznal svojo ljubezen deklici, pa še sedaj sem dobil košek od nje, katerej na čast sem zložil toliko pesni, zarad katere sem celó dobri materi napravil skrbi. Sklenil sem nikoli več nobene ljubiti ter postati to, kar želé stariši, in kar zahteva ujec. Tako so mladost naglo vzburi a naglo zopet ohladi, sedaj leta po višavi ter si zida gradove, potem pa zopet na mah vse podere kakor otrok hiše iz kart.

Moja ljubezen do Marte, kakor naglo je bila vzkípela, tako naglo se je zopet ohladila, a zvečer sem bil vže zopet vesel, tako da se roditelji nijso mogli prečuditi, od kod ta nagla sprememba.

Odslej nijsem več mislil, a vsaj tako pogosto ne, na Marto, in tudi pod njeno okno nijzahajal. Privlekel sem zopet svoje stare klasike na dan, ter hotel popraviti, kar sem doslé z nesrečno ljubeznijo zamudil. —

Bil je zadnji večer, ko sva se imela drugo jutro odpeljati z atejem v mesto. Moja torba je bila napolnena, krojač mi je prinesel novo atilo in hlače, črevljar nove čizme, a atej so mi kupili kalpak z dolzim peresom, da ga je bilo veselje gledati.

Zunaj je lepo svetila luna in jaz sem ležal sam v spalnici, odkodar se je ravno videlo k Martini hiši. Nij mi bilo moč zaspati, premišljeval sem vse dogodjaje, ki so se mi pripetili te počitnice, in kedaj se ne dadó sentimentalnosti bolje premišljevati, nego o luninem svitu? Koliko

pesnikov ne bi bilo, kó ne bi svetila luna, in tudi jaz sem vse svoje pesni Marti v čast skoval večidel le pri bledej luni, zató so bile vse tako mile, da sem se skoraj sam zjokal nad njimi. —

Proti polnoči pride po cesti gori velik človek. Bil je zavít v halo, kakoršne imajo čikoši, široke platnene brguše so mu opletale krog nog in na čizmah so žvenketali ostrogi. — Šel je naravnost v hišo naše sosede.

Mene je gnala radovednost. Splazim se na tihem iz spalnice, ter grém oprezovat pod okno svoje nekdanje ljube. Pri peči je sedela stara majka ter pestovala velicega črnega mačka, pri mizi pa sta sedela Marta in oni tujec, ki je ravno kar prišel, ter se po tihem razgovarjala. Prišlec bil je še mlad, imel je pod nosom črne nasukane brke, za pasom pa samokrese. Takój sem spoznal v njem pravega čikoša. Večkrat je položil rokó krog Mártinega vrata ter jej tiho šepetal na uhó, potem pa sta se zopet nekako odurno krototala, da me je skoro groza obšla. Kaj sta imela mej saboj, tega nijsem mogel razumeti.

Hladna jesenska noč me je slednjič prisilila, da sem se zopet odpravil v svojo sobo. V postelji so mi prišle zopet na misel vse nekdanje čudne pripovedke, ki sem jih čul o tema dvema osobama, in čeravno sem bil vže sedemnajst let star mladenič, me je bilo vendar nekako groza. Nehoté se me je polastila vera na čarovnice. —

Drugo jutro se odpeljem z očetom v mesto.

Odslej res nijsem več prišel domóv na počitnice, zató tudi o Marti nijsem več ničesar izvedel, katero sem v mestu kmalu zopet pozabil. — Takój ko sem dovršil šole, nastopil sem pot po Ogerskem i dalje na Sedmograško, da bi ogle dal svojo prostrano domovino. Ker pa so roditelji in ujec po vsej sili hoteli, da bi bil duhoven, ter so mi vso pomoč odrekli za nadaljevanje drugih študij, vpisal sem se k drugemu husarskemu polku ter postal vojak.

Svojih dogodkov iz vojaškega življenja vama ne bodem pripovedoval, kajti sama znata, kako je tu življenje, — tudi nijsem bil nikedar v okoliščinah, da bi bil kaj posebnega doživel. Razvén tega imám pa namén, edino le povest o Marti dokončati.

Kot poročnik in adjutant bil sem kacih šest let pozneje v Prešov-u s svojim polkovnikom na odpustu.

Takrat se je v oni okolici klatilo mnogo roparjev, takó da nobena cesta nij bila varna, zlasti konjski tatjé so bili huda nadloga kmetom.

Vojaki so se razpošiljali na vse kraje na

patrolje, bil je vpeljan kratek sôd (Standrecht) zoper roparje, pa vse nič nij pomagalo. Krog Prešova po okolnici bil je najglasovitejši konjski tat črni Pišta. Sodnija si je na vso moč prizadevala dobiti ga v pest, razpisala je darilo za njegovo glavo, pa črni Pišta sè svojimi tovariši je le še huje počenjal sodniji vkljub. —

Nekega dne bili smo v gostilnici ne daleč od Prešova pri sestri polkovnikove žene. V veseli družbi in pri kozarcu dobrega vina smo se precej dolgo zamudili, tako da je jelo vže solnce zahajati, ko smo se odpravili proti domu. Akoravno smo vedeli, da pota tod okrog nijso varna, smo se vendar zanašali na urnost naših konj in pa na to, da so vojaki v obližji. — Zmračilo se je vže popolnoma, ko pridemo do samotne čarde. Tu zavozí kočijaž, ki se ga je bil v graščini precej nalezal, po nepazljivosti v grapo in stare se koló pri kočiji. Sedaj nam nij bilo družega početi, nego počakati v čardi toliko časa, da zvonaj zopet popravijo kočijo za silo.

Krčmarja smo prosili, da nam je dal posebno sobo, zarad polkovnikove žene, ki je bila vže precej blizo svojemu času, ter smo se bali, da bi hrup v družbinski sobi utegnil preveč zgrabiti njene slabe čutnice, zlasti pa, ker je imela neizrečen strah pred roparji. Krčmarju smo zaukazali nikogar noter pustiti in tudi nikomur povedati kedó smo, kajti po tacih krčmah se potikajo, kakor nam je bilo predobro znano, vsakovrstni ljudje zlasti pa za onih dob. (Konec prih.)

Na Angležko se grem ženit.

III.

Je voudrais qu'il me fut permis de crier de toute ma force à ces hommes saints qui ont été autrefois blessés des femmes: fuyez les femmes, ne les dirigez point; laissez à d'autres le soin de leur salut.
La Bruyère.

Še nisem v Londonu, urno tja drdram. Zmrzneno sedim v vagonovem kotu in sovinsko gledam izpod na oči mi potegnene kape opazovaje svoje „bližnje“ in premišljeva je kakšno bode naše popotno sosedovanje. Moje sosedinje so nekaj časa med seboj šošotale, a ko je vlak le preveč klopotal, potihnole so nekoliko in tudi „opazovale.“ Na mojo stran je sedla ena „pršona“ došle trojice in drugi dve posadile ste se meni v obličeje, tako da je bil vsakdo v svojem kotu. Vozovi ropočejo in mi šutimo: malo da vsi ne spimo. Ničesar ni kar bi govor navelo. Moja sopopotnica

nasproti je žena v oni dobi, v kateri črni lasje posivkujejo in častno mater kažejo; sosedinja na desno, devica, ki že skoro mimo „kapa dobre nade“ jadra; in ona, tam v četrtem kotu, je krilata, cvetoča deklica, katera še ni bila v nikogar družega zaljubljena, nego v svojega „paprl'na“, in tega vozi seboj. Prrr — vražja papiga, ko nas četvorica tako v božjem miru dremlje, se ta slokokljunasta žival nekako osvobodi, meni na glavo sfrfra, in mene za moj dolgasti nos popade. — Hem, — nos je moj! — Paprl! God bless me! — Um Gottes willen! — To so skoro zajedni, vskliki iz vseh četverih kotov, le papiga molčii in se za moj nos drži. — Ta trenutek mi je prvokrat pokazal, kolike važnosti je — nos. V nosu je vsa zavest, vsa krepost in hrabrost; nos je vesoljni voditelj, nos je obči razboritelj. Primi človeka ali katero drugo žival za nos, in komur koli bodeš kos. Dober nos je veliki dar božji; to nij nobena šala, saj nos tudi ne razumi nobene šale, (— naj menj kakšne tihe —). Vsi ljubljenci božji so dobili dobre, orjaško ponosne nose. Ako bi kdo mi tega na mojo besedo ne verjel, naj čita kar je Aristotel o nosni fysiognomiji pisal, a pred vsem naj si ogleda žive dokaze na naj bolj nosatem narodu, pa zato naj znamenitejšem, naj žlahtnejšem, edino izvoljenem ljudstvu božjem na celem svetu. — Ko so prastarši tega blagega (t. j. blagá polnega) ljudstva pred obkradenimi in obgoljufanimi Egipčani čez rudeče morje bosí bežali, poprej ko se jim je potna struga bila dovolj posušila, nahladili so si bili nose in dobili katar ali nahod, kateri se je z dednim grehom v narod ukorenil in se z njim vred na vse potomce podeduje. Vendar ta prirojeni katar temu edinoizvoljenemu narodu nič ne škoduje, temveč ojačuje mu nos, za katerim verno hoditi, ga vedno opominja, ker ta mu je naj boljši voditelj k dobri sreči. To zapoved ali nagon, pa to mogočno nosato ljudstvo prezvesto uboga, še več stori, še druge narode za svoj blagor po svoji volji za nos vodi. Kde bi bila evropska politika, da bi je ti nosati ljudi ne vodili. Baranja, kde bi bila Avstrija v obče, kde narod češki in Dunaj posebej, kar omeniti treba ni, ker odgovor je prejasno pred očmi. — Zastonj, — kdor svoj nos drugim vodnikom prepusti, svojo zavest izgubi, še enkrat ponavljam. — Moj vbogi nos in ž njim moja zavest v papiginem kljunu, uj —! vendar se me mlada papigina gospodarica usmili in s svojimi rokami svojega ljubimca s mojega nosa odvrne. — Ker nisem prijatelj niti deklečjih poljubov ne, si vsakdo lahko misli,

da nikakor ne morem biti rad papiginih; zato mrmram in presneto mrmram nategovaje si popotno kapo še niže na nos, in zavijam se v plašč, tako da bi bil v zanaprej proti vsakoršnim napadom zavarovan. — „Morog mint a medve“, mrči kakor medved, se brzglivo oglasi Magyarička iz četrtega kota. Ta opazka sicer ni bila mojim slovenskim ušesom namenjena, a sprožila je zato v razgovor vse štiri kote, ker svojo nevoljo in medvedsko mrmranje opravičujem z magyarskim pregovorom: a kutya is morog, ha az orrát megütik, še pes mrči, ako se mu na nos trči. — Misli si tukaj, dragi prijatelj, ki boš dosti potrpežljiv čitati to brezzavestno (— zakaj brezzavestno že veš) pisano epizodo, če ti še ni mnogo predolga še mnogo vsakoršnih apologij iz tega atentata papiginega na moj nos in kaj še. — Paprl, — pravoverni Magyar z israelskim kljunom, je s sovinim okom zapazil, da sem — Cislajtaneec, in kar je naj večje gorje, da sem — Sloven; torej kar je storil, zahtevala je njegova politična čednost in dolžnost, njegovo žlahtno prepričanje in vernost, kar je: nas vse druge za nos voditi.

Po sklenenem popotnem prijateljstvu in nekaterih popapiginih razgovorih, me sosedinja na moji strani sedeča povpraša, kako daleč da sem namenjen potovati? V London, ji odgovorim. — Tudi mi tri pridemo v London.

Tudi! pokimam jaz.

Idete menda v trgovskih zadevah?

Da, v zelo sitnih zadevah.

V zlo sitnih zadevah! sosedinja pomilovaje moj odgovor ponavlja.

Zagotavljam vas, da po mojem mnenju v naj sitnejših, v naj zopernejših zadevah, v katerih bi kateri možki moje vrste potovati mogel. Že mi je žal, da sem se na ta nesrečni pot podal.

Tudi meni je zelo žal, nadaljuje sosedinja, da v tako vam neugodnih in zopernih poslih na Angležko potujete; pa znajte, jaz sem Angličanka, kakor me že po govoru ste lahko brž spoznali, imam dosti žlahte in znancev v Londonu in drugod po Angležkem; jaz se neizrečeno veselim kmalu zopet videti in uživati „my dear old England,“ a zato mi je zlo zlo težko vedeti, da kdo drugi tja s težkim srcem in veliko nevoljo ide. Ali bi smela tako drzna biti in vas pobarati, kaj je vaš tako siten in tako strašansko zoperen posel na Angležkem?

„Ženit se grem na Angležko.“

Ženit se greste na Angležko? — vskliknejo začudeni jeki iz vseh treh kotov. Na to še jaz vdrugič zdihnem: „ženit se grem!“ —

Tako nenadoma še nikoli ni kdo v vodo pal, kakor moj odgovor v tri kote, kateri so po prvem odmevu kar osupnjeni molčali. Pri tej priliki se začnem zopet bolj v plašč zavijati in mirno in tiho v svoj kot stiskavati; a ženske, ako me poprej niso pogleda vrednega mislile, so ob zdajnem molčanju vse tri me začele ostro oglelovati; še mladostna brzgalna papigo-ljubica je takoj tičnjak na stran posadila, na krilu roke sklenola, in svoj pičljiv pogled v me uprla.

Črez nekoliko časa takšnega motrenja Angličanka vendar zbere svoje misli in besede, ter precej zavzeta in nazdražena pravi: Ženit se iti na Angležko imenujete vi naj sitnejši in naj zopernejši posel? —

„Da, tako!“

Pa za božjo voljo kaj pa vas sili k ženitvi?

„Prav za prav nič, ako ne starost.“ —

Starost?! —

„Da, kakor vam je razvidno so moja leta med 30. in 40timi dobo, katero jez scenim za zadnji obrok ženitve poštenemu možu. Človek, ki se ženi nad 40 let star, je, ako ni v posebno dobrih razmerah in sijajnih okolnostih, v mojih očeh samopridnež, nepoštenjak: ker njegova rodbina je zapuščena, kadar naj bolj vsestranske pomoči potrebuje.“

Ali ne ljubite svoje neveste? — „Ne vem. Ali vas ona ne ljubi? — „Tudi ne vem.“ — Ali vam ni dosti lepa in bogata vaša nevesta? „Nič ne vem.“ —

A kde je vaša nevesta.

„Tudi tega ne vem.“ —

Vi se hudobno šalite, in to menda vse za voljo papige. — „Kar rečem tudi resno menim; jaz še nimam nobene znane neveste, grem jo iskat. Kakor vam je znano je letos prestopno leto, v katerem se neveste naj lažje nahajajo na Angležkem: zato se grem letos ženit na Angležko.“ Obče molčanje. Angličanka se zopet ohrabri.

Prav imate, da greste na Angležko si neveste iskat, pa kako jo hočete najti? — „To prepuščam vse dobri sreči.“ — Ali že imate svoj idealno ljubezen? — Jaz imam svoj idealni račun.“ — Račun? — „Da, brez računa ničesar ni.“ — Tudi ljubezni ne? — „Ne!“

Dil adamy bejan eder.

Oddel za znanost.

IV. Ciceronov govor zoper Katilino.

Preložil prof. P. Lad. Hrovat.

Starašini! vidim, da so obernjeni v mene obrazi in oči vas vseh; vidim, da ste v skerbih ne samo zavoljo nevarnosti vaše in državne, ampak tudi zavoljo moje, če je li odvernjena. Vaša skerbljivost za mene mi je prijetna v nesrečah in ugodna v težavah, toda pustite jo, pozabite na moj blagor in mislite na vas in na vaše otroke. Če je odločena meni v konsulstvu taka osoda, da preterpim vse zopernosti, vse tuge in terpljenja, prenašal jih bom ne le stanovitno, ampak tudi rad, če bo le vam in rimskemu ljudu pridobljena veljava in blagor. Starašini, jaz sem tisti Konsul, ki mi ni bilo brez smertne nevarnosti in zalezovanja ne na tergu, kjer je sama pravičnost, ne na Martovem polji, ki je posvečeno po konsulskih auspicijah, ne v shodišču, naj veči pomoči vseh narodov, ne doma, vesolnem pritekališču, ne v postelji, ki je za počitek, tudi še na tem častnem sedežu ne. Veliko sem zamolčal, veliko prestal, veliko privolil, veliko sem ozdravil z nekako serčno bolečino v vašem strahu. Ako so tedaj neumerli bogovi določili ta izid mojemu konsulstvu, da rešim vas in rimski narod nesrečnega pomora, vaše žene in otroke Vestinne device naj hujega terpinčenja, tempelne in svetišča, to prelepo domovino našo nesramnega požara, celo Italijo vojske in ropanja, naj se podveržem osodi, kakoršna koli mi samemu doide. In pa če je Lentul, zapeljan od vedežavaveev, mislil, da je njegovo ime po osodi odločeno za pogubo države, zakaj nebi se jez veselil, da je moje konsulstvo skor po osodi odločeno za rešitev rimskemu ljudstvu?

2. Zatorej, starašini, skerbite za sé, preskerbite za državo, obranite samih sebe, vaše žene, otroke in premoženje, branite sluh in blagor rimskega naroda; jenjajte meni prizanašati in misliti na mè. Zakaj naj prvo moram upati, da mi bodo hvaležnost skazali kolikor zaslužim vsi bogovi, kateri varujejo le-to mesto; potem, ako bi se kaj primerilo, umrl bom ravnodušno in pripravljenega duha; kajti nemore dojeti hrabrega moža ne sramotna smert, ne prezgodnja bivšemu konsulu, ne slaba modremu.

Pa vendar nisem tako terd, da nebi me gani la tuga mojega preblagega in predragega brata nazočega, in pa solze teh vseh, ki jih vidite, da so okoli mene. Tudi kliče moje serce domú ne malokrat omamljena žena, strahu prepadena hči in mali sinek, ki ga ima država menda talnika za moj konsulat, tudi (kliče) uni svak, ki mi stoji pred očmi pričakovaje izida tega dneva. Ginjen sem vseh teh reči, toda na ta način, da bili ohranjeni z vami vsi, akoravno bi me podrla kaka sila, raje, kakor da bi poginili on in pa mi v pogubi države. Zatoraj, starašini, podvizajte se za blagor državni, oglejte se po vseh nevihtah,

ki pretijo, ako se neprevidite. Ni T. Grakh, ker je hotel drugič biti tribun; ni K. Grakh, ker si je predrznil šuntati kmete; ni L. Saturnin, ker je ubil Memija v kaki nevarnosti in pa pred sodbo vaše ostrosti: v pesteh so tisti, ki so zaostali v Rimu, da bi mesto zažgali, da bi vas vse pomorili, da bi Katilino sprejeli; Alobroge skušajo, sožne vzburkajo, Katilino prizivajo, to je storjeni naklep, da ne bo nobenega, ko bodo pomorjeni vsi, ki bi objokoval slavo rimskega naroda, ki bi obžaloval nadlogo tolike vlade.

3. Vse to so naznanitelji donesli, krivi so obstali, in vi ste že po mnogih sklepih presodili, prvič, ker ste meni hvalo dali v slavnih besedah in izrekli, da je po moji hrabrosti in marljivosti odkrita zarota zaverženih ljudi; da je ker ste prisilili Lentula, naj se odpove preturi; potem ker ste sklenili, da se ima deti on in drugi, ktere ste obsodili, pod varstvo, zlasti ker ste določili zahvalno slovesnost v mojem imenu, kakoršna čast se pred nobenemu v togi ni skazala; slednič ker ste včeraj dali kasne plačila Alobrogom in Titu Voltureiju. Vse te reči so take, da je videti brez dvoma, da so obsojeni od vas tisti, ki ste jih dali po imenu v varstvo.

Pa namenil si sem, starašini, vam naznaniti reč kot na celem in dogodek, kaj bote mislili, in o kazni, kej se vam bo zdelo. Pred naj povem to, kar gre konsulu. Videl sem že predni dan, da divjá besnost velika po državi, da se napravljajo novarije, da se kupicijo nesreče; ali nikdar nisem mislil, da to toliko in tako pogubno zaroto delajo državljani. Sedaj naj si bode karkoli, kamorkoli se nagnejo vaše misli in glasovi, določiti morate pred nočjo. Koliko hudodelstvo vam je naznanjeno, vidite. Ako mislite, da jih je s tem malo v zavezi, motite se močno. Ta hudobija je zatrosena širje kakor se misli. Razprosterla se je ne samo po Italii ampak tudi čez planine je dolezla, na tihem plazé obsegla je že veliko provincij. To se ne dá nikakor zadužiti oviraje ali odlašaje; kakor koli se vam zdi, naglo morate kaznovati.

4. Vidim dosedaj imamo dva predloga, enega Silanovega, ki meni, da se imajo s smertjo kaznovati oni, ki so se predrznilo uničiti državo; drugega Caesarjevega, ki smertno kazni odbija, pa nasvetaje vse ostrosti drugih kaznen. Oba se deržita po svoji sijajnosti in pa po velikosti hudobij največé strogosti. Eden meni, da ne smejo ne trenutek časa vživati življenja in pa občnega zraka oni, ki so se predrznilo ob življenje privariti nas vse, uničiti državo, izbrisati ime rimskega naroda, in se spominja, da so ta način kazni velikrat rabili v tej državi za zlobne državljane. Drugi vè, da smert ni vpeljani od neumerljivih bogov za kazni radi, marveč da je ali potreba nature, ali pa počitek od težav in nadlog. Zatoraj je niso pričakovali modri nikdar neradi, krepostni velikrat še voljno. Zapor pa in sicer na

zmiraj gotovo je iznajden o posebno kazen brezbožne hudobije. Veleva naj se razdelé po municipiijih. Ta reč je blezo krivična, ako hočeš ukazovati, težavna, ako hočeš prositi; pa vendar naj se sklene, ako se vam zdi. Zakaj jaz bom poskusil in kakor menim, našel ljudi, ki upam, da si ne bodo v nečast šteli, kar bote sklenili za občni blagor. Naklada veliko kazen municipijem, ako bo kdo izmed njih razrušil spone; obdaja jih s strašnimi stražami in vrednimi hudobije zaverženih ljudi; zapoveduje, da nebi kdo po senatu ali po ljudstvu polajšal kazni obsojenim; jemlje jim celo upanje, ki samo v nadlogah tolaži ljudi; njih premoženje naj bi se za državno vzelo; samo življenje pušča zlobnim ljudem, in ko bi jim bil to vzelo, rešil bi jih bil v eni bolečini veliko bolečin dušnih in telesnih in vse kazni za hudobije. Da bi toraj bilo nekaj strahu v življenju za krivične, rekli so predniki, da je pripravljenih nekaj takih kazni za brezbožne na onem svetu, ker so namreč vedeli, da se ni bati smerti, ako ni kazni.

5. Zdaj vidim, starašini, kaj mene zadeva. Ako se bote prijeli predloga Caesarjevega, ker je v državni zadevi nastopil pot, ki velja za uludnjo, mordé mi se bode manj bati ljudskih napadov, ker je on pričetnik iz zagovornik tega predloga; ako pa (se primete) unega, nevem če mi ne bo prizadajalo več sitnosti. Ali vendar, naj obulada državna korist ozire mojih nevarnosti. Saj imamo od Caesarja, kakor zahteva njegova veljava in slava njega prednikov, predlog kot poroka stalne udanosti državi. Sprevidelo se je, koliki razloček je med lahkomišelnostjo ljudovodnikov in pa med pravo uludnim duhom, ki skerbi za narodni blagor. Vidim, da ni tu nekterih tistih, ki hočejo veljati za uludne, češ da nebi glasovali na smert rimskih državljanov. On je del unidan rimske državljani v zapor, meni je določil zahvalno slovesnost, včeraj je obdaril naznanitelje z največimi darili. Zdaj nobenemu ni dvomljivo, kaj je mislil o celi tej reči in pravdi tisti, ki je določil krivičniku zapor, preiskovavcu zahvalo, naznanitelju plačilo. Ali Caesar spozna, da je Sempronijeva postava dana za rimske državljane, — kdor pa je sovražnik državi, nikakor ne more biti državljan; dalje je nasvetovavca Sempronijeve postave samega kaznovala država na povelje ljudstva. Ravno tako misli, da Lentul, radodarnik in zapravljivec, ne more veljati za ljudoljubnega, ker o poginu rimskega naroda, o pogubi tega mesta tako hudo, tako okrutno mislil. Naj mehkočutniši in naj krotkejši mož se toraj ne obotavlja, da nebi izročil Lentula v večno tmino in spone, in zavkazuje za prihodnje, da ne bi se kdo ponašal z polajšanjem te kazni, in bil ljudoljuben v pogubo rimskega naroda; prideva tudi ugrabljenje premoženja, da bi na vse terpinčenje, dušno in telesno, sledila še revšina in beraštvo.

6. Zatoraj ako ukažete to, dali mi bote tovarša v sobranije dragega in prijetnega ljudu, ako se primete raje Silanovega predloga, lahko bo oprostil rimski narod mene in pa vas očitanja okrutnosti, in lahko bom dosegel, da ta je bila meh-

kejši. Vendar, starašini, kakošna okrutnost more biti pri grozovitosti tolike hudobije? Kajti jaz sodim po mojem čutu. Da bi namreč tako gotovo mogel živeti z vami vred v srečnem mestu, kakor res me ne žene ostrost serca (kdo je pohlevniši od mene?) ampak neka posebna ljudoljubnost in usmiljenje! Zakaj zdi se mi, da vidim naše mesto, zvezdo celega sveta in terdnjavo vseh narodov, rušiti se naglo v enem samem požaru; vidim v duhu na pokopu domovine nesrečne in nepokopane kupe državljanov; plava mi pred očmi podoba Cethegova in besnost divjačega na vašem pomoru. Ko pa sem si mislil Cethega da vlada, kakor je obstal sam, da upa po osodi, da mu je častnik Gabini, da je prišel z vojsko Katilino, groza me je žalovanja mater, bega deklet in dece in mučenja Vostalskih devic, in ker se mi zdi to zelo milo in milovanja vredno, zato se kažem ostrega in hudega proti tistim, kateri so hoteli to storiti. Prašam, ako nebi oča prav ostro nekaznoval sožnega, ki mu je otroke usmertil, ženo umoril, hišo požgal, bi li bil mehkočuten in milostljiv ali nečloveški in okruten? Meni vsaj videl bi se brezčuten in terd, ki nebi svoje bolečine in terpljenja potolažil z bolečinami in terpljenjem krivega. Tako bodo nas imeli za miloserčne, ako bomo ostri z ljudmi, ki so hoteli pomoriti nas, naše žene, naše otroke, ki so se predrznili pokončati posamezne hiše vsakterege, in le-to vesolno domovje državno, ki so na to šli, da bi postavili Allobrogiški narod ostanke tega mesta in na pepel pogorele vlade; ako pa bomo hoteli biti bolj mehki, morali bomo sprejeti ime največje okrutnosti pri poginu domovine in državljanov. Drugače če ni se zdel komu bolj okruten unidan L. Caesar, mož krepki in državi zelo udan, ko je rekel, da ima življenje zgubiti mož svoje sestre, izverstne žene, kateri je bil priča in slišal; ko je rekel, da je bil ded na konsulovo povelje umorjen, in njegovi nedoletni sin v ječi usmerten. Kteri dogodek je enak tem rečem? Kteri naklep storjen v uničenje države? Takrat je obvladala v državi radodarna volja in neko kosanje med strankami. In o tistem času je ded tega Lentula, slavni mož, preganjal Grakha z orožjem. Uni je takrat tudi prejel mertvaško rano, da ne bil občni blagor v čemu prikrajšan: ta pa je poklical Galijane, da bi poderl temelj države, zbira sužne, poklice? Katilino, izroči nas Cethegu v smert in druge državljane Gabiniju v pomor, v mesto Kasiju za požar, celo Italijo za ropanje in rezrušenje. Pač se menda bojete, menim, da nebi pri tem strašnem in neizrečenem hudodelstvu ne storili kaj preostro, veliko bolj se je bati, da bote z opuščanjem kazni okrutni proti domovini, kakor da ste z ostrem kaznovanjem prehudi bili proti najsilovitim sovražnikom.

7. Toda kar slišim, zbrani očetje, zamolčati nemorem. Sliši se namreč besodovanje, ki bije na moje všesa, tistih, ki se boje da nebi imel dovelj pomoči doveršiti, kar bote določili vi danes. Vse je prevideno, pripravljeno in vredeno po moji preveliki skerbljivosti in marljivosti in pa po še veliko večji želji rimskega naroda, naj bi obdržal

višjo vlado in ohranil občni blagor. Vsi ljudje vseh stanov so skupej in pa vsake starosti; poln je terg, polni tempeljni okoli terga, polni vhodi na terg in v tempelj. Zakaj to je edini slučaj, kar stoji mesto, kjer so vsi enih in istih misli, razun onih ki, ko so videli, da jim je poginiti, poginejo raje z vsemi kakor sami. Têle ljudi jaz rad izjamem in odločim, ter menim, da jih moramo imeti ne le za zlobne državljane, marveč za naj huje sovražnike. Drugi pa, o bogi neumerljivi! kako obilno, kako marljivo, kako krepko se slagajo za vesolni blagor in vesolno čast! Kaj bi omenjeval tu rimskih vitezov? ki vam odstopijo le toliko pervenstva stanú in pa svetovavstva, da se merijo z vami v ljubezni do države; onih ki jih veže z vami današnji dan in nazoča zadeva, združene in sedinjene po večletni razperti s tem stanom in ako se uterdi to združenje v mojem konsulstvu in ga v državi vedno ohranimo, zagotovim vam, da nikdar po tem ne bode zadela domača in notranja nesreča nobenega oddelka države. Z enako vdanostjo braniti državo prišli so, vidim tribuni blagajni (tribuni aerarii) verli možje; ravno tako vse pisarje, ki jih je po slučaju čas zbral k blagajnici, vidim obernjene od pričakovanja srečke k občnemu blagru. Cela množica prostih, tudi najmanjših je zbrana. Kajti komu nebi templji, pogled mesta, vlast prostosti in pa celo ta zrak in občna zemlja domovine bila draga, prijetna in ljuba?

8. Truda vredno je, zbrani očetje, poznati prizadevanje libertinov, ki pridobivši si po lastni vrlosti srečo državljanstva imajo to mesto za svojo domovino, nekteri pa tu rojeni in sicer iz žlahne rodovine niso ga imeli za svojo domovino, ampak za mesto sovražnikov. Pa kaj navajam te ljudi in stanove, ki jih je lastna osoda, občna država, in pa še prostost, najslajša reč, spodbodla braniti blagor domovini? Ni ga sožnega, kateri ima kolikaj prenesljivo osodo sužnosti, da nebi se zgrozil prederznosti državljanov, da nebi želel, naj bi ostalo mesto, da nebi radovoljno pomogel k vtetvi kolikor si upa in kakor more. Torej ako koga izmed vas to plaši, da neki Lentulov zvodnik po predajavnicah teka, ter misli s plačilom našuntati serca ubogih in nevednih ljudi, res to se je počelo in skušalo, toda ni bilo nobenega tako po osodi nesrečnega ali v duhu zavrženega, ki nebi želel obvarovati si kraj svojega sedeža in pa rokodelstva in vsakdanjega pridobitka, ki nebi hotel obvarovati svojega ležišča in postelice in sploh mirnega življenja. Gotovo naj večí del tistih, ki so po predajalnicah, da celo cela versta (tako se mora reči) je miroljubna, zakaj vse njih orodje, vsedelovanje in pridobitek se opira na množino ljudi, napreduje v miru, in če se že znižajo dohodki, kedar so zaperte prodajalnice, kaj bi neki bilo, ko bi se požgale?

9. Ker je temu tako, zbrani očetje, pomoči rimskega naroda vam ne manjka, glejte vi, da rimskega naroda nebote zapustili. Imate konsula rešenega iz mnogih nevarnosti, zalezovanj in od prsteče smerti ne za svoje življenje, ampak za

ohranitev vašo; vsi stanovi se slagajo za ohranjenje države v serci, mislih in besedi; občna domovina obdana z baklami in orožjem brezbožne zarote stega prosé roke k vam; vam priporoča sebe, vam življenje vsih državljanov, vam terdnjavo in Kapitol, vam domače ognjišče, vam uni večnji ogenj, vam vse templje in svetišča, vam ozidje in poslopja mesta. Dalje vam je določiti danes o vašem življenji, o bitji vaših žen in otrok, o imetku vseh, o stanovanjih in ognjiščih vaših. Imate voditelja mislečega na vas, pozabljivšega samega sebe, kakoršne prilike ni vselej; imate vse stanove, vse ljudi, celi narod rimski da mislijo ono in isto kar vidimo v državni zadevi danes pervikrat. Pomislite, s kolikim trudom vstanovljena je bila država, s koliko krepostjo uterjena svoboda, s koliko dobroto božjo pomnoženo in razširjeno vaše premoženje, kar bi bila skor ena noč uničila. Da se to nikdar potem ne le ne storiti, ampak tudi misliti moglo ne bode, temu morate okom priti danes. To sem govoril, ne da bi spodbadal vas, ki me prehitite v prizadevanji, ampak da bi konsulsko dolžnost dopolnil moj glas, ki mora biti v državnih rečeh prvi.

10. Predno prestopim nazaj na glasovanje, zbrani očetje, naj malo povem sam o sebi. Jaz vidim, da sem si nakopal toliko množico sovražnikov, kolikoršna je derhal zarotnikov, ki je, kakor vidite, zelo velika; toda imam jo za sramotno, slabo in zaverženo. Ako pa vendar bi kedaj ta derhal, nahuskana po besnosti in hudobiji kacega, več premogla, nego vaša in države veljavnost, nikodar me ne bo sram mojega početja in naklepov mojih. Zakaj smrt, ki mi ž njo morda pretijo, pričakuje vseh; tolikega počastenja, kakor ste me vi počastili ž njim po sklepih, ni še nobeden dosegel v življenji; kajti drugim ste določili zahvalo za dobro vredovanje, meni pa samemu obranjenje države. Naj slovi uni Scipion, čigar pogum in hrabrost sta primorala Hanibala verniti se v Afriko in umakniti se iz Italije; naj dajó posebno hvalo Afrikanu mlajšemu, ki je razdjal dvoje naši državi zelo sovražnih mest, Kartagino in Numantijo; naj velja za preslavnega uni Pavl, čigar zmagoosni voz je proslavil nekdamj premogočni in velečastni kralj Perses; naj ima večno slavo Mari, ki je dvakrat otel Italijo obseje in strahu pred sužnostjo; naj povzdigujejo čez vse Pompeja, čigar slavne djanja in hrabrosti nehajo pri tistih pomenikih in pokrajinah, kjer solnčni zatok: gotovo bode med hvalami le-tih malo prostorčka za mojo slavo, drugače če je morde slavnishi odperati nam dežele, kamor moremo iti, kakor oskrbeti, da se imajo kam verniti kot zmagovavci oni, kateri so od dóma. Res da je po eni plati osoda vnanje zmage boljša, nego domače, ker vnanji sovražniki ali sožije po zmagi ali pa z dobroto pridobljeni so k hvaležnosti primorani; kateri pa so izmed državljanov enkrat postali sovražniki domovini, spačeni po kaki brezumnosti, nemoreš jih ne s silo krotiti, ne z dobrotami pridobiti, akoravno si jih odvernili od pogube države. Zatoraj vidim, da sem prevzel večno vojsko z zaverženimi držav-

ljani. Zvest sem si, da jo bom od mene in svojih lahko odbil s pomočjo vašo in vseh poštenih in pa z zavednostjo tolikih nevarnosti, koja bo ostala v govorjenji in v spomenu ne samo pri tem ljudstvu, ki je rešeno, ampak pri vseh narodih. In gotovo nebo take moči, ki bi mogla razrušiti in omajati zvezo vašo in rimskih vitezev in pa tako močno sedinjenje vseh poštenih.

11. Kar je temu tako, ne zahtevam za poveljstvo, za čete, za provincijo, ki sem jo prepustil, za slavni vhod in druga skazovanja hvale, kterim sem se odrekel zaradi varstva vašega in mestnega blagra, za varstvo in gostojitje v provincijah, za vse te reči, za mojo posebno skerbljivost do vas, za to marljivost državo oteti, ki jo poznate, — nič ne zahtevam od vas razun spomina na ta čas (te okoljšine) in na celo moje konsulstvo; zakaj kakor dolgo bo ta vterjen v vaših sercih, misli se bom obdanega z naj močnejim ozidjem. Ako pa prevari in premaga moje upanje sila hudobnih, priporočam vam mojega malega sina, ki bo imel gotovo dovolj pomoči ne samo k obranjenju ampak tudi k proslavi, ako se bote spomnili, da je sin tistega, ki je celo državo za lastno nevarnostjo otel, zatorej, kakor ste se namenili, določite skerbno in krepko o občnem blagru vašem in rimskega naroda, o ženah in otrocih vaših, o oltarjih in ognjiščih, o svetiščih in templjih, o poslopji celega mesta, o vladi in svobodi, o blagru Italije, o vesolni državi. Sej imate konsula, ki se ne obotavlja spolnovati vaših sklepov, braniti in zagovarjati, kar bote sklenili.

Pozabljenje in spomnenje.

Psichologična črtica.

Kakor zora beli dan obznanuje, in vse ljudi pozdravlja, tako obznanujo nam različiti časopisi pozdrave marljivih sinov matere Slave z deli napredek in naobraženja milega nam naroda. Če pomislim na prelepe zore velikanske žare, kateri se po celem obnebji razširjujejo, in na notranje občutke človeka pri jutranjem pozdravu zore, moram reči, da sem se prav dolgo odtezal tebe dragi slovenski narod v materinskem jeziku v „Zori“ pozdraviti. Upam vendar, da prelepi žari, katere tvoja „Zora“, premili narod, svojimi izvrstnimi delavci med slovenskim narodom širi, ne bodo potemneli, ako se k njim pridruže temnejši žari, ker svetloba prvih bo k malu tudi druge prevzela.

Kdor od nas nije že mislil, kak dobro bi bilo, da človek v svojem življenju ničesar pozabil ne bi, ali kdo sam že ni izkusil, kako hitro se naučene reči pozabijo! Jedva smo kaj slišali, ali se naučili, in že je pozabljeno! Ker tedaj človek s časoma vse pozabi, ali bi barem pozabil, da ne opetuje, čemo tukaj nekaj o pozabljenju in spomnenju pregovoriti.

Vsak občutek ostavi nam v duši svojo podobo, to je predstavo; in ker so naši čuti zmirom odprti in na sprejemanje takovih občutkov zmirom

pripravljeni, za tega delj se sploh nove podobe ali predstave in misli v našej svesti rodijo. Vsaka nova misel najde tedaj v našej svesti že predstave in misli. Vsakdanja skušnija nas namreč uči, da človek neprenehoma kaj novega misli, in da v našej svesti ravno za tega delj nikoli ni absolutnega miru. Predstave in misli prišedše v našo svest njo spet zapuste, ker nje nove iz svesti tako rekoč izrinejo. Da se predstave in misli med seboj za obstanek v našej svesti borijo, bo nam sledeči primer prav jasno pokazal. Pomislimo si, da smo v našej izbici prav globoko z našimi misli v znanost, s katero se pečamo, zamišljeni, ko naenkrat stopi listonoša z listom k nam. List prišel je iz nam neznanega mesta, rokopisa ne poznamo, in tudi pečatna slova so nam neznana. Taj hip, ko list pregledujemo, bomo se sigurno vprašali, od koga je taj list in kaj nam je novega prinesel? Naša radovednost je taj hip tako velika, da vse poprejšnje predstave in misli o znanosti, s katero smo se pečali, iz naše svesti izrine. Odpremo pako list, in najdemo v njem prav nevažne reči, takrat spremeni se naše nadjanje v neznamenitost, in iz svesti izrinjene misli in predstave se nam spet vrnejo. Kakor iz omenjenega primera vidimo, se misli in predstave v našej svesti med seboj za svoj obstanek borijo, in da jakša slabejšo zmaguje. Ako so si pako misli in predstave, katere po redu v našo svest pridejo med seboj podobne, se one v eno misel in predstavo zlijó.

Prvi uzrok pozabljenja, kakor tudi iz omenjenega primera že spoznamo, je tedaj prevelika množina našimi čuti v svest prepeljanih mislij in predstav. Pa ravno za tega delj nam od te velike množine le malo njih v našej svesti tako se ukoren, da jih še tako močne, in od njih še tako razne predstave, vendar za na vek in svesti izrinoti ne morejo, to je: mi takih reči nikoli ne pozabimo. Od množine ljudi, katere vsak dan vidimo, ostane nam samo obličje nekaterih tako v pameti, da nje še za nekatera leta spoznamo. Podobe vseh drugih pako smo iz naše svesti tako izgubili, da še na nje niti zmisliti ne moremo. Da, naše pozabljenje je tako veliko, da tudi posameznosti tistih oseb, na katere se še dobro zmislimo, za nekatera leta pozabimo, in to je ravno uzrok, da slikar redko kedaj podobo te ali one osebe jedino iz spomina naslikati more.

Drugi uzrok pozabljenja je ta, ker občutki niso dosta jasnih podob in predstav v našej svesti obudili, in to za tega delj ne, ker nam na pojedinosti osebe ali stvari nije ležeče; ali ker še nismo dorasli, kakor na primer dete pojedinosti med seboj razločevati in jasne predstave od njih si stvarjati še ne more.

Tretji uzrok pozabljenju je ta, ker so predstave prostornih predmetov in malo ne vsi občutki večji delj sostavljene predstave.

Četrti uzrok pozabljenju je slednič, kakor iz gori omenjenega primera spoznamo, vekovita borba nepodobnih predstav med seboj za obstanek v svesti. Ravno s to borbo se one med seboj slabijo in mi nje kmalu pozabimo.

Ker je naša duša jednovito bitje, za tega delj več predstav in misel istodobno v našo svest prišedših v njej obstati ne more, ampak one se morajo ali v eno stopiti, to je takrat, če so si med seboj podobne, ali pako ena drugo iz svesti izrine. Kako se podobne predstave v eno zlijô, potrdi nam vsakdanja skušnja. Tako imamo na primer mi veliko jasnejo predstavo o glasu, kate-rega redom večkrat čujemo, in o stvari, katero večkrat vidimo. Kdo že nije izkusil, da dete po prvem učenji črk nikakve stalne predstave o njih nima, ampak še le tedaj kadar se dolže uči? Ta primer nam jasno potrjuje, da se je prva podoba ali predstava z drugo, a ova spet s tretjo i. t. d. ojačila. Pa tudi raznovrstne predstave zlijô se v eno. Tako na primer najdemo v predstavi: jabolke, predstave: sladek, dober, rdeč i. t. d. Te predstave se vendar lahko ena od druge ločijo, kar v prvem primeru ni mogoče.

Kakor iz vsakdanjega skušenja znamo, ne pozabimo tistih prijateljev in drugih reči, na katere se velikokrat spomnimo, in katere nam naši občutki malo ne vsak trenutek obnavljajo, kakor so to enovrstne predstave. Sestavljene predstave pozabimo nasproti veliko prvlje že radi tega, ker so enovrstne predstave, katere so v sestavljenih zadržane, med seboj raznovrstno spletene, in tedaj nam vsak red in pregled manjka, in drugo, ker se na njihove pojedinosti obično premalo važnosti polaže. Pozabljenje redovito sestavljenih predstav ima slednjič kraj gori omenjenih vzrokov še svoj posebni uzrok, in ta je parcijalna ali totalna razstava svojega reda, in ravno za tega delj se takov red mislij nesigurno in žmetno obnavlja.

Naučimo se kaj, se tem učenjem so v naš svesti sprejete predstave in misli med seboj zvežejo, in v nek red poredajo. Ta red in ta zveza znata se spet s drugim in novim učenjem, če ne popolnoma uničiti, pa barem tako oslabiti, da naša svest more nove predstave in misli sprejeti. Pri učenji novih reči tedaj mi vsakokrat stare pozabljam. Da pako to naše pozabljenje ne bo preveliko, potrebno je naše znanje si sestavno poredati, ker le edino takrat hi-ro in lahko ena misel druge obnavlja. Mi pozabimo najpred redkokdaj obnovljene reči, tak bi „očenaš“ sigurno že pozabili, katerega so nas matere naučile, da ga vsak dan ne obnavljamo; potem spletene in težavne reči, in še le potem tudi elemente, na katere smo naše znanje postavili in gradili. Ker smo pozabljenju podvrženi, ravno zato moramo naučene reči velikokrat obnavljati, in se trsiti, da se na pozabljeno spet kolikor mogoče večkrat spomnimo.

Prvo kar nas pri spomnjenji pozabljenega tolaži, je to, da predstave in misli pozabljenih reči niso popolnoma v našej svesti uničene, ampak so le tamne. Mi se prav lahko na že davno v grobu ležečega očeta ali prijatelja spomnimo, in na dogodke v našej mladosti. Ravno to nam dovoljno poresnuje, da predstave in misli v našej svesti niso uničene, ampak, da so le iz svesti izrinjene. Te izrinjene predstave vrnejo se spet v našo svest, če se v njej pobude predstave in misli, katere so

s tamnimi v kakvi zvezi, ali, ako se tamne popolnoma, ali samo deloma obnove, ali slednjič, ako se uniče vzroki, radi katerih so se predstave in misli iz svesti izrinole.

Pravila, po katerih se naše misli in predstave obnavljajo so: 1) Podobnost. 2) Nasprotje. 3) Sobitnost in 4) Povrstni red ali spajanje misli.

Pravilo podobnosti nas uči, da se podobne misli med seboj obnavljajo, in da se po tem v eno misel zlijô ali stopé. Gledamo na primer podobo katere osebe in se podobnostjo njeno z osebo na osebo samo zmislimo. Kolikokrat nas glas, hod kakve druge osebe, katera ravno tako govori in hodi, kakor rajni naš oče, na rajnega spomi. Kdo že sam ni doživel na svojem potovanji v dalnje kraje, da je pri velikem broji novosti na svojo domovino celo pozabil, ko najednoč sliši glas zvona, kateri ravno tako milo iz turna ljudi pozdravlja, kakor tisti v našej domovini, da se je ta trenutek na milo domovino spomnil.

Nasprotno misli se med seboj tudi obnavljajo. Vidimo na primer junaka, ter se spomnimo strahljiveca. Dobra in vesela deca spomi nas na nemarno in žalostno.

Pravilo sobitnosti se glasi: da misli, katere so enkrat v našej svesti skupaj bile, se tudi skupaj obnavljajo. Vidimo na primer podobo mesta Maribora, se ne spomnimo samo na mesto samo, ampak na vse dogodke, katere smo tam preživeli. Čujemo po dolgem času v razgovoru ime dragega nam prijatelja, ter njegovo ime nas na osebo, na njegove vrline in druge vlastnosti spomi.

Povrstni red nas uči, da se misli po ravno tistem redu obnavljajo, po katerem so prvokrat v našo svest prišle. Človek naučeno pesmo najležež po redu govori, a učence svojo lekeijo veliko boljše zna, ako mu se pitanje po redu postavlja.

Celi red mislij se vendar žmetno obnavlja, ker prvi člen se mora s veliko močjo obnoviti, kar ni vselej mogoče, posebno pa ne, če smo utrujeni. Členi morejo med seboj dobro spojeni biti, kar se postigne, ako se red dobro in temeljito nauči. Ovo spojenje mora, kolikor mogoče, med vsemi udi enako biti, ker bi drugače pri obnovi slabejše spojene člene izpuščali, in mi bi tedaj pri obnovi skakali. Prav težavno se red obnavlja takrat, ako znamo več redov, kateri imajo enaki početek, kakor pri imenih. Red se obnavlja posebno žmetno, ako se pri obnovi njegovih udov v red nespadajoče misli mešajo, čim se vez med udi prelomi. Res je, da človek vse pozabi, in da vsa materijalna korist, katero nam znanje daje, človečjim životom tudi konča, ali vendar ostane nam upanje, da razvoj in notranje obrazovanje naše duše v tukajšnjem životu se smrtjo ne konča, ampa ž njo živi. Ravno to upanje mora nas na učenje bodriti, ker ono nam daje materijalno in duševno, in s to vekovito korist.

Prof. dr. J. Križan.

Naravoslovne stvari.

Črtica iz življenja srn.

Spisal F. Firbas.

Na južnem Češkem, kjer po letu navadno bivam, nahajamo v velikih skupnih lesovih, izvrstno obdelanih in oskrbljenih, mnogo zverjadi. Goji se ali v posebno ograjenih velikih, kakih 3—4000 in še več oral obsegajočih zverinjakah, da se še ograjene ne čuti, ali pa brez vse ograje še v večji prostosti. Pri navadnih sprehodih, na lovu ali drugih priložnostih opazoval sem večkrat te živali, in njih čudno življenje in skrbno gibanje sred gostega lesa me je vselej tako zanimalo, da bo morda tudi čitateljem „Zore“ vshedše, ako poskušam, opazovane mične navade in skrivnosti v tem spisku razkriti.

Razglejmo se tedaj malo po lesu, in opazujmo življenje one njezne in bistrourne živalice, ki jo „srna“ imenujemo.

To je res krasna in zanimiva žival! Žlahtna šibka postava, prijetna mala glavica, pri srncih obrasena roglički navadno trikončnimi, velike svitle oči, vedno pazljivo vrteče se na vse strani, lahke drobne nožice z ostrim razklanim kopitcem, za beg kakor stvarjene, lična živahnost in nenehalna gibčnost in pozornost.

Človek bi res stal celi den in jo gledal, da bi prvi trenutek z najmenjim šumljajem oplašena v sredino gostega šumovja ne odbežala. Tedaj na noge tja za njo, morda se nam posreči, ukrasti se blizo nje, da bolje spoznamo njene mične skrivnosti.

Krasno poletno jutro je. Ravno smo stopili v les, ko je solnce izišlo iz svojega prenočišča, ter razširja zlate žarke med zelenim vejevjem in gostim listjem, da še krasne barvne sestave gorečega solnca z belo roso na zelenem listju človek popisati ne more. Nasproti nam veje duh tako krepčilen in prijetno hladilen, da ga čutimo po vseh udih, in nam bolje deje, kakor bi bili ravno prišli iz najboljše kopele.

Le uživajmo ta zdravilni duh in veselimo se ga; nekoliko dni sred njega okrepi nas zopet, ter nam dostavi vse, za kar nas je mestni prah ali mokrotno zidovje krez zimo oslabelo.

Bližaje se sredini lesovja zagledamo tam na poseku lepega srnea, tudi srna s teletom je pri njem, a predno še smo jih prav pogledali, že so odbežali v gosto šumo, svoj pravi dom.

Srniec s srno in mladim srncetom, tako navadno skupaj živijo; vsak izraščeen samec s svojo samico in enim ali dvema mladičema, le tu pa tam ima eden dve ali k večjemu tri srne pri sebi.

Tem je voditelj in varuh, in zanj skrbi kakor oče za svoje otroke. Ponosno korači prvi po izhojenem sledu, po katerem redno hodijo drug za drugim iz šumovja past se na zelene travnike, in stopivši iz lesa pazi in ozira se krog in krog in še le, ako nevarnosti ni, sledijo mu drugi na danó znamnje; nazaj ravno tako. Se ve da včasih tudi posamesno pridejo, kakor je to pri vsakem

društvu navada. To pa ni znamenje nesloge. Tudi ne sme srne dolžiti posebne nestalnosti ali nezvestobe, ako izgubivša po kaki nezgodi svojega moža ne žaluje dolgo, ampak brž si poišče drugega varuha in družnika. Uzrok temu je pred vsem materina ljubezen do mladih in njih varstvo, in ona sama je njezna boječa ženka potrebna možke naslombe in pomoči. Skrijmo se tam za košati grm tik svitlega travnika polnega dišečih cvetlic in vmes lepe zelene trave; tu je dobra paša, morda jih pride celi šok; pa tiho in mirno se drži, da se ne ganeš. Še prosto dihati ne smeš, da nam jih ne ustrašiš. Ker čut imajo izvrsten in ravno tako dober in oster pogled, da zapazijo vsak migljaj, ter čutijo ali vohajo lovca ali kakega drugega sovražnika, predno še jih ta vidi. Tega pa jim je treba, ker hitre nogice bi jim malo koristile, ako bi ne imele pomoči, o pravem času nevarnosti opaziti in se v beg podati, predno je prepozno. Čuj! ravno nekaj šumi kakor bi veje lomil, skok, skok — le rahlo diši, — iz grmovja moli srnceva glava. Vidiš, kako jo roglički obo-roženo ponosno dviga, ter velike svitle oči vrti krog in krog. Vse pregleda in prečuti. Malo se umakne, opazuje zopet nastavlja je ušesa in hop! — že je takraj potočka. Zdaj še le pokliče svoje predrage. Si čul, kako je zamrčal? — in brž vidiš krogle zvezdnosvitle oči, ki si jih morda že opazil, tam pred potočkom. Srna je, in glej! tudi malo pikasto telce je zraven. Ne upa še se naravno skočiti, poskuša — meri jamo — pa oče ga pogleda, pogum mu davaje, in telce skrči se in zopet se stegne in skoči — in prek je na kolenah v travi tožnim glaskom. Brž je mati krez jamo pri njem, en pogled in srncek se dvigne ter kakor mlado žrebe skače okolo matere, brzo daleč od nje pa ravno tako hitro zopet k njej. Voha travico, poskusi tu pa tam kako kiselico, pa strese glavico: ne diši mu, in zopet smešni vrtunci okolo pazljive mamke. Med tem pa mu pride glad, in urno ga vidiš na kolenih pod materjo, vleči sladko mleko. Starka pa, vesela svojega rodu, liže in gladi mu dlačico, in starec radosti poln ju zadovoljno gleda.

Glej še več jih priskaklja na travnik, — pa njih pazljivost ni tolika; vidijo tovariše svoje varno in mirno pasti se — brzo tedaj med nje dokler jih kdor oplaš, in že jih je celi šok skupaj.

Zmirom gledaš in gledaš, in nek poseben občut radosti te vname; pa predolgo si se že mirno držal, nehoté se tedaj malo stegneš, da bi še bolje videl nežne in brhke živalice tam v travi. Le malo si se grma dotaknil — pa to ni bil navadni lesni šum, tega predobro poznajo, že nastavlja jo ušesa, srniec jezno bije z nogo ob zemljo, glasno zamrči, in cela truma razsiplje se naglo, ter beži sred varnega lesa. Po navadnem sledu ali po izhojeni poti le hodijo, ako ni nobene nevarnosti. V begu ustrašijo še šok jelenov tam na bližjem poseku, ti pa z prvim pogledom spoznavši, da zastonj bežijo majhne živalice, še se ne zmenijo za beg in mirno korakajo k vodi, ki tam izpod mahovja izvira, ter v malem potočku

poteka. Ta možka varnost vstavi tudi večji del srnčkov, da spoštljivo kakih deset ali dvajset korakov oddaljeni se tudi napijejo, potem pa hajd! igraje dalje iz mokrotne doline na višo svetlino prek skalovja in grmovja. Tako so igraje se skoro previsoko prišli, trava je redka in ne tako okusna, ostri veter jim ne dopade, in kakor otroci, ki so se zašli, plaho zrejo v golo skalovje pred sebo. Brž pa vrnivši se navzdol, skrijejo se v goščo, kjer si počinejo in brezskrbno prestanejo den. Proti večeru pa zopet ven na zeleno loko, ali pa na polja, katera polnoklasna in rodovitna z jeleni vred včasih v jedni noči objedo in po-teptajo, ter vničijo celi up kmetovalca.

Srne imajo veliko ljubezen do svojih mladih, in je varujejo in skrbijo za-nje bolje, kakor nekateri človek za svoje otroke. Škrita v grmovji sred gošče vrže srna eno ali dve teleti, potem jih predstavi srncu in še le krez nekoliko dni pelje jih ven na prosto v zeleno travo. Zanimiva je pozornost srne pri celo malih srnčutih in način oteti telce nevarnosti.

Starka dobro ve, da še mladec z begom se rešiti ne more, zato ga, opazivši kaj nenavadnega, z gobcem malo na hrbtu trkne, da se v travo stisne. Tiho skrčen mladi srnček že kuka in sluha na vse strani, rahlo dvigaje glavico, materi v znamenje, da jo je dobro razumel. Ta pa pre-pričavši se, da se ni ničesar bati, priskače k njemu, ter ga s posebnim glasom za sebo vabi. Telce se dvigne in zadovoljnim lizanjem pohvali ga mati za vbogljičnost in pozornost, ter ga od-pelje nazaj v gosti les.

Posebno zanimivo je videti, kako varuje srna svoje mlade proti lisici in enakim napadnikom.

Zvijak lisjak čaka skrit kakor mi za kakim grmičkom, z ostrim pogledom po celem travniku in še noter v les, ali bi kje ne zapazil srne in teleta, namenjenih ven v travo. Sline se mu že cedijo, in gotov je, kakor bi se mu bila stvar že posrečila; vsaj si ljudje njegove zvitosti niso za-stonj v pregovor vzeli, ki pravijo: „ti si pač zvit kakor lisica“. Nasproti nam prikaže se srna, za njo mlado srnče; že sta v travi. Srna dvigne

naglo glavo, malo strepeče, oči se ji svetijo in jezna stepta z nogami. Gotovo je opazila lisjaka, ki se je skrivoma izza grma že na polovico približal. Ostro gleda ravno na telce, en hiter smelen skok, in — marš v les s plenom, si misli — pa zastonj: pazljiva starka celo blizo kozlička, meri ga in ostro zré na lisjaka. On pa zvit kakor že je, potuhneno, kakor bi nedolžnež nič hudega ne mislil, odide na videz, pa brž se od druge strani pokaže. Srna zmirom tik ljubljenea svojega, dobro poznaje zvitnika, neobrbe oka. Glej ga tam na oni strani — le mirno! in en sam pogled — jeli ne pride oče varuh. Med tem je lisjak že bliže — „zdaj ali nikdar“! si misli, „proč z vso potuhneno — ravno nanj“ — pa še enkrat se na tla stisne, oči neodmakljivo uprte na nježni sladki plen. Še en trenutek — potem pa zažene se, skoči in — v tem hipu samica njemu nasproti, butne ga z prednjo nogo, da se po dolgem ztelebi na tla in dva in trikrat prekopiene, dobivši med tem še par debelih po rebrah, in srnček je otet. Lisjak pa ves pobit in potr planta razsrden kakor gad nazaj, odkodar je bil prišel.

Dokaz materine ljubezni je tudi ta prigod-bica, ki se mi je pripovedovala. Stara srna in srnka mlada se kratkočasite na plitvem obrežji ribnika v nekem parku. Srnka ploskaje po vodi odstrani se malo od matere. To zapazivši, privesla naglo labud, navadni vladar ogradnih rib-nikov, ki ne privošči rad nikomu drugemu svojega vodišča, mahne silnimi perutmi po teletu, ter ga utone. Predno se starka nanj vrže, je že zopet sred vodé. Drugo leto pelje on svoje mladiče na obrežje in srna smrti svojega ljubčeta se spomi-njaje potepta mu celi plod.

Čeravno tako boječé in begljive živali, se srne ujete vendar brž ukrotijo, posebno mlade in kakor pèsek držijo se človeka, ter ga razveseljujejo svojim igralnim bodenjem in smešnim skakanjem.

Skoro je tedaj škoda, da se te stvarice z lovom vedno bolj pomanjšujejo, in marsikateri imenuje lovce neusmiljence — sladko meso pa vendar vsakemu diši in radi nosimo mehke roka-vice iz srnjevega usnja.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Prineski k zgodovini dušnega prerojenja Slovencev na Štajerskem.

V.

Josip Drobnič.

(Spisal Davorin Trstenjak.)

Mi smo dosedaj popisovali delavnost štajerskih slovenskih rodoljubov pisateljev, kateri so živeli do 4. septembra 1859 v vladikovini sekovski. Bili so večjidel duhovskega stanu, ker ta je edini zvest ostal v teku neugodnih časov svojemu narodu. Ti rodoljubi imajo tem večje zasluge, čem

so stali pod tujim — narodnim težnjam večjidel — neprijaznim vladarstvom. Pisal bi lahko iz lastnihkušenj, kaj je imel pod tim vladarstvom rodoljuben duhovnik pretrpeti, a pokrijmo nesrečno prošlost s plaščem ljubezni. Na holjem so bili rodoljubni duhovniki v laboški škofiji. Dasiravno so noter do škofa Ignacija Cimermana, t. j. do leta 1824 imeli same nemške žlahtnike za vladike, vendar je duhovska vlada bila vsaj nekoliko slovenska, in v nekdanji celjski „kresiji“ so slovenski duhovniki kompaktno živeli, in tudi mesta in trgi so še imeli do leta 1848 bolj slovenski nego nemški značaj. Duhovnike laboške vladikovine je

v Celovci vzbujal k ljubezni maternega jezika rajni dobri prof. Matija Ahacel, in v duhovnišnici preslavni špiritual A. M. Slomšek. Ker sta oba že našla svoja izvrstna biografa, ni mi treba tukaj omenjati obširno njujnih zaslug za dušno prerojenje Slovencev na Štajerskem, nego kako so njujni prijatelji in učenci zapopadli duh svojih učencov, in kako so za narodno stvar delovali. Posebno rajni Slomšek je zbiral spise svojih prijateljev v raznih po njem nasnovanih knjigah in periodičnih spisih, kakor so: „Evangeljska hrana“, „Mnemosynon Slavicum“, „Drobtinice“ itd. Te knjige so bile prave „arene“ za mlade pisatelje, Slomšek je slog pilil in v njih najdemo za tadajno dobo uzor slovensščine. Ne moremo vseh vrlih duhovnikov tukaj omeniti, ki so prinašali, kakor pridne bučelice svojo strd v te uljake, kakor so to bili med že mrtvimi: blagi dekan Mihael Stojan, značajni prošt Mihael Pikl, učeni dekan Mihael Plaskan, med živimi: gostoljubni in vrli narodnjak opat Matija Vodušek, humoristični župnik Felicijan Globočnik, nekdanj na polji pesništva srečni in delavni župnik Janez Arlič*), izvrstni in požertvovalni višji župnik in dekan Jožef Rozman, vrli pesnik Jožef Virk, nežni pesnik Val. Orožen, učeni korar Ignac Orožen, vrli rodoljub in izobraženi župnik Jožef Ulaga in mnogo drugih, — nego mi hočemo tukaj literarno delovanje moža našim častitim bralcem predstaviti, ki je bil blag značaj, znanstveno izobražen, uljuden v občenju in marljiv na polji slovenskega slovstva, in to je rajni Jožef Drobnič.

Narodil se je v svetoemski fari kraj Sotle 18. aprila 1812, obiskoval početne šole v domači farni šoli, gimnazij v Celji, modroslovne študije zvršil v Gradu, in bogoslovne v Celovci, posvečen za duhovnika je bil 1. avgusta 1839. Najprv je bil postavljen za kaplana v Rogatec, tukaj ga je spoznal pisatelj teh vrstic leta 1839 in odsle ž njim skoz vse življenje v prijateljski zavezi ostal. Občenje s sosednimi hrvatskimi rodoljubi ga je storilo prijateljem srbohrvatskega slovstva, in tako se je naučil tega jezika izvrstno, da je v njem pisal tako gladko, kakor v maternem svojem slovenskem. V Rogatecu je bil čislan od vsakega zaradi svoje uljudnosti in izobraženosti, ravno tako v Pišecah, v Slovenji Bistrici, in povsod, kamor je bil za kaplana postavljen.

28. oktobra 1844 pride za kaplana v samotni kraj: Dol blizo Laškega, in je tukaj živel do 14. oktobra 1846. Njegov za znanostmi hrepeneči duh ni miroval, in tako je tukaj sestavil svoj „ilirsko-nemško-italjanski slovar“, pred katerega je postavil prav rabljivo slovnico ilirskega jezika. To njegovo jezikoslovno delo je dosti pripomoglo k naučenju srbo-hrvatskega jezika med Slovenci, in pisatelji jugoslovanske literarne zgodovine bodo temu delu dali vsikdar zaslužno priznanje.

Od leta 1846 do leta 1847 je služil za ka-

*) Je preložil iz Grškega: „Batrachomyomachio“, a dosle ni še mogel odločiti jo na svitlo dati. Škoda. Uredn.

plana v Artiču, od leta 1847 do 30. oktobra 1849 za kaplana in slednjič za provizorja v Brežicah, povsod delaven v svojem poklicu, in marljiv za slovensko slovstvo. Dosti dopisov v praški „Union“, zagrebški „Südslaw. Zeitg.“, v „Sloveniji“, v „Novicah“ itd. je iz njegovega peresa, v katerih hrabro brani pravice naroda, in spodbuja k neutrudljivemu narodnemu delu.

1. novembra 1849 je prišel za suplenta na celjski gimnazij, in v tej lastnosti bil do 7. sušca 1851. Tukaj je našel rajni Drobnič svoje pravo polje. Ne samo, da je bil obče ljubljen učitelj, nego on je znal tudi dijaško mladež spodbujati za narodnost. Poznavši potrebo dobrih časnikov, je začel izdavat časopis: „Slovenska čbela, berilo za obudo in omiko slovenskega duha“, žalibog da se je to literarno početje le držalo jedva četr let. Krive temu so bile spletke od strani političnih oblastnij, nekaj tudi apatija, ki je nastopila po zatretji političnega gibanja v naši državi. Tudi še takrat ni bilo dosti izurjenih pisateljev, a Drobnič sam ni mogel vsega lista spisovati, obložen z učenjem, in prečen pripravljanjem za stroge učiteljske izpite. V tej dobi je prestavil Kukuljevičevo igro: „Juran in Sofija“, in dve Kotzebuevi igri: „Dvojboj“ in „Raztresenci“, katere so dijaki pod njegovim vodstvom igrali, on je tedaj na Štajerskem bil prvi mož, ki je hram slovenske Talije odprl. Najiskrenejši prijatelj slovenske Muze*), dasiravno rojen Nemeec, in Drobnič nar boljše udan, je bil njegov učenec Vikt. Leitmeier, sedaj državni pravdnik v Ljubljani. Ta bogato nadarjeni mladenič je igral izvrstno v slovenskem gledišči celjskem. Mesto Celje je še takrat bilo narodno nego sedaj, in več vrlih mestjanov in mestjank ni se sramovalo pomagati pri slovenskih igrach.

Prvega januarja 1851 se je v Celji čitalnica ustanovila vzlasti po prizadevanji Drobničevem in Hrašovčevem, ki je sedaj okrajni sodnik v Gmündu na Koroškem, nekdanj prav marljiv dopisovatelj v časnike in pogumen branitelj narodnih pravic. Tudi še sedaj beremo njegovo ime pri vseh naših narodnih zavodih. Njegovo rodoljubje mu je pripomoglo, da se je moral preseliti iz domovine in službo nastopiti med Nemci.

Po prizadevanji Drobničevem so se v Celji predstavljale v mestnem gledišči sledeče igre: „Dobro jutro“ 30. novembra 1851; „Golfan starec“, 14. grudna 1851; „Tat v mlinu“, 1. januarja 1852 in „Županova Micka“ 7. sušca 1852. Drobnič je vse te igre sam uredil, bil regisseur, učil igralce deklamovati, držanje in obnašanje v njihovih rolah, z edno besedo duša glediščnim predstavam.

Neozdravljiva bolezen, ki ga je nadlegovala do smrti, ga je prisilila, da je moral zapustiti njemu toliko priljubljeno učiteljsko službo, in se podati v začasni počitek. Malo ozdravivši sopet nastopi službo dušnega pastirja, ker s slabo po-

*) Tudi še sedaj ni se je jej odpovedal, mi najdemo iz njegovega peresa tehtne juridične članke v dr. Razlagovem: „Pravniku“. Uredn.

kojnino ni mogel živeti. Prosil je za kakšno kaplanijo v savinjski dolini, a „hominem non habuit“; zamerilo se mu je od neke strani da „komedije“ podpira, in tako so mu dali težavno službo v Vitanjih, kder je takrat nek blaznež hotel čudežne prikazni na neki smreki videti. Rajni Drobnič je bil zvest sin svoje cerkve, a pobojeval je energično vraže, in tako je tudi spisal brošuro zoper shode pri vitanjski smrki, katere je pozneje tudi višja cerkvena oblast prepovedala. Ker se je v Vitanjih Drobničeva bolezen pohujšala, je bil zopet primoran v stan pokoja stopiti, in sicer leta 1852, — in v tem je živel do svoje smrti. Vendar tudi v svojem bolehavem stanu ni bil nedelaven. Prevezel je službo domačega učitelja v javnem zavodu svojega rojaka M. Vehovara, vrlega pesnika v nemškem jeziku v Trstu, je tam živel 1½ leto, spisal „slovensko-nemško-italjanski slovarček“, in potem se preselil v Gradec. V Gradcu je nekoliko časa supliral učiteljsko stolico slovenskega jezika na gimnaziji, sodeloval pri uredništvu deželnega zakonika, in spisoval v nemškem jeziku za graške časnike, da si je svoje materialno stanje poboljšal. Ako mislimo, da je celih 9 let se boril z bolehnostjo, in v tem žalostnem položaju vendar še delaven bil za narodno slovstvo*) (tako najdemo iz te dobe več člankov iz njegovega peresa v „Solskem Prijatelji“, Janežičevi „Bčeli“, v „Novicah“ itd.), ter moramo reči: Drobnič je imel železno voljo, in res veliko dušno moč. Dolga bolezen ga je spravila v hladni grob 5. avgusta 1861. Pokopan je v Gradcu na steinfeldskem pokopališču, ne vem, ali kakošen spominek kaže popotnikom mesto, kjer počiva eden naj zvestejših sinov slovenskih. Pisatelj teh vrstic je sicer takrat oznanil v „Novicah“ smrt pridnega narodnjaka in vrlega slovenskega pisatelja, a svojo prijateljsko dolžnost, Drobničevo literarno delovanje obširniše pojasnovati, še le sedaj je zamogel izpolniti.

Ako ni ta životopis dovršen in tako točno izpeljan, kakor si to zahtevajo rajnega zasluge, nisem jaz kriv, nego pomanjkljivost se ima iskati v slabih izvestjih, ki so mi v roke došle. Vendar upam, da tudi te črtice bodo slovenskemu narodu vsehde, in ga primarjale moža v blagem spominu ohranjovati, ki je vse svoje življenje daroval za lepši razvitek dušnega življenja svojih rojakov. Včnaja mu pamjat!

P e s m i.

Bitva.

1.

Pod gorami grom gromi,
Bojni grom:
Doli se junák bori
Za očetov dom.

*) Preložil je tudi rimskega pisatelja: Kornelija Nepota, a kdo je njegove rokopise pobral, ni mi znano. Uredn.

2.

Gori pa dekle blede
Trepeta:
„Dom in drazega, nebó,
Réši mi obá!“

3.

Grom omolkne v tihi mrák,
Dom oté!
A mladénki mlad junák
Se ne vrne spét. —

R. G.

II. Kupa živénja.

Pod tabo pekél in nebó nad taboj,
A zemlja visi med obéma,
In gori in doli zajéma
Ti v kupo živénja kipeči napoj;

Zdaj muke peklá, zdaj veselje nebá,
Pogosto vse vmés!
Glej, to ti je rés
Osoda svetá.

Kedór je možák,
Se kupe strupene ne brani,
Sladké se níkdár ne vpijani;
No vedno ostane enák,
In vedno ohrani
Sí pókoj sladák!

R. G.

Drobne pesme.

(Zložil Kračmanov Matija)

1.

Oj kakó ga je ljubila
In kakó ga rada jmela,
Bistvo svoje v njega zlila,
V njem življenje le živéla!

Svedok bil sem jaz od strane
Ko sta prvi krat se našla,
Njo in njega nekaj zgane,
Obadva sta se prestrašila,

Govorica je obema
Kar pohajati začela,
Stala sta nasproti nema;
Kaj sta vendar onemela?

O saj onemela nijsta,
Z dušama sta se menila,
Ino govorica tista
Je še le zgovorna bila.

Tiho šepne mati njena
Do nazočega gospoda:
„Tole pa nij brez pomena,
Njima je odločna zgoda.“

In odsle sta bila eno,
Ker kot ona bil je ták on,
On zasnuje jo za ženo,
Združi kmal ju sveti zakon,

No ljubezen prevelika
Kmal njej stisne v smrt očesa,
Za zemljó prejasna dika
Morala je brž v nebesa,

Od ljubezni prevelike
Pa nij on življenja sklenil,
Od ljubezni prevelike
Se je z' novega oženil.

In ta druga žena tudi
Je krasota in milina,
Pa mu se nikár ne čudi,
Ker se zove „domovina“.

•

S teboj sem šel do vežnih vrat
In prosil tam te za poljub,
Kar se prikrade vraži tat,
Sto tisoč mi zadá izgúb.

Prišla je tvoja sestra vén
Iz hišnih sob na vežni prag,
Oči nje gled je bil temén,
Srd stal jej je na ustnicah.

Besede tvrde ostri glas
Poljubek tebi prepovè,
In jaz prišel zastónj sem v vas,
Ker ti držala si se nje,

Ker ima več od tebe let
Izkušenj ima tudi več,
Pa jej zatóre gre verjét',
Da možki so dvorezni meč.

In jaz sem kakor vsak možák
Karkoli jih na svetu je,
Pa te bo hvalil modri vsak,
Da nijsi poljubila me.

Jaz tudi se ne bom kesál,
Da sem ohranil bil se svoj',
Da še svoboden sem ostál
In rešil sem se sožnjih noj.

Ti veš, da za nobeno stvar
Jaz ne podajam prošenj dveh:
Če kdo kaj hoče dati v dar,
Prosití dva krat ga je greh.

Ti bi mi bila tisti krat
S poljubom vzela dušo proč,
Postál jaz bil bi robstva svat
S poljubom tistim hoč al' noč.

Za to pa tvojej sestri hvál
Sto tisoč dajva jaz in ti,
Da, kar bi bilo kmal in kmal,
Pomnožil sožnjih broj se ni.

Z m e s i c e.

Modri sodec in ljubezniva soproga.

(Iz arabskega.)

Peljal je nekđaj soprog svojo soprogo v mesto Sidon pred Rabbia Simeona, sina Johajeva. „Veliki učenik,“ mu reče soprog, „z ovo ženo že živim 10 let v lepem miru in zastopnosti, ali najin zakon je brez otrok. Iz spoštovanja do postav hočem jej dati ločilno pismo“. Žena je vsa zarudela in osramočena zaradi nerodovitosti stala pred sodnikom, in goreče solze so jej tekle iz njenih lepih očij. Ganjen se obrne mož k njej in reče: O! ne joči se, vzemi, kar hočeš, najdragocenejo reč iz hiše s seboj, rad ti privolim, le brez vse srđi se povrni v očetov dom“. — Breztolažna žena molči, joka bridko, in gleda na sodnika. „Prijetelj postav“, izpregovori Rabbi, „ko si ti poroko obhajal, ni res, da je oni dan bil slovesen in velik praznik za tebe“? „Kako pa, velik, vesel praznik je bil.“ „Tako pojdi, in obhajaj ednak slovesen dan, predno razvežeš zakonsko vez“. — Zakonska tovariša se poslovita v vsej ponižnosti, mož vedrega lica in dobrih misli, žena z žarom upanja v srei. Gostba se pripravi, praznik se počne. Vina je vse polno. Bokali gredo iz rok v roke, prijatelji pijejo. Soprog postane vesel, pije trdno, izpraznuje bokal na bokal, in slednjič močno zaspi. Jedva so gostje odišli, kinne budljiva gospa strežočim robkinjam.

Te nesejo tiho in skrbno pijanega moža v testov dom. O polnoči se zbudi: „Kje sem? Kako pridem v to hišo?“ — „Ljubi moj“, odgovori žena z rahlim glasom, objemaje ga; nisi li rekel v pričo velikega učenika: „Vzemi, kar češ, vzemi najdragoceneje, in se povrni v očetov dom? Nisi li ti bil najdragoceneja reč v naši hiši? Jeli se srđiš, da sem najdragocenejo reč s seboj vzela?“ Soprog svoj sklep ločitve od žene spremeni, obdrži jo pri sebi, in tudi sveti blagoslov zakona ni izostal.

D. T.

Tomaz Bakač.

Tomaz Bakač je bil sin prostega kmeta slovanske rodovine, rojen v vasi Erdöd. Oče ga pošlje v šolo, postane duhovnik in tajnik kralja Matija Korvina, ki ga je imenoval za primasa ogrskega in legata a latere leta 1513. On je pridigoval križansko vojsko zoper Turke, ali od vseh strani Ogrske nanošena drhal ni šla nad Turke, nego nad plemenitaše, ki so dosti trpeli pod stisko teh razsajalcev, dokler ni jih spokoril Jan Zapolja. On je umrl leta 1521 in njegovega brata sini so podedovali njegovo veliko premoženje, plemenščino, in so postali pradedi grofovskih rodbin: Erdödy in Pálffy.

Popravek: V 9. številki „Zore“ ima se brati III. Govor Ciceronov itd., ne pa II.